

УДК: 336.142.3

НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ЗА РАХУНОК АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**Швайдак В.М.,***Національна Академія управління***Онищенко Н.В.***Голова Правління ПАТ «Банк Альянс»***Жернов М.О.***Керуючий відділенням ПАТ «Банк Альянс»*

У статті розглянуто шляхи наповнення державного бюджету за рахунок розвитку діяльності небанківських фінансових посередників (НФП) та зовнішньоекономічної діяльності, а саме сприяння розширенню частки ринку, ділових відносин у сфері імпорتنих та експортних операцій та фінансових інструментів установ. Фіскальна складова при наповненні державного бюджету не є ключовою, так як вона прямо пропорційна збільшенню прибутків, які отримані НФП.

Розвиток альтернативних каналів продажу для НФП також впливає на обсяги операцій та позитивно індексується до бюджетних надходжень, проте найбільш дієвими лишаються системні програми підтримки НФП щодо кредитування та інших видів посередництва, які впливатимуть на економіку в цілому на державному рівні та дадуть змогу збільшувати валовий внутрішній продукт, стимулюючи промисловість та зовнішньоекономічну діяльність.

Проведено порівняльну характеристику з позначенням потенціального наповнення державного бюджету від приросту зовнішньоекономічних операцій у банківській системі та структурних обсягів фінансової системи.

Сформована матриця результуючих надходжень до державного бюджету в залежності від складових шляхів наповнення державного бюджету в залежності від заходів по активізації зовнішньоекономічної та посередницької діяльності НФП на внутрішньому ринку.

Ключові слова: державний бюджет, зовнішньоекономічна діяльність, фінансові надходження, небанківське фінансове посередництво, розвиток, фіскальна та митна складові наповнення бюджету

UDC: 336.142.3

BUDGET SYSTEM FILLING THROUGH THE INCREASEMENT OF FINANCIAL INTERMEDIARIES ACTIVITY AND THE SECTOR OF FOREIGN ECONOMIC**Shvaydak V.***National Academy of Management***Onyshenko N.***Chairman of Board in PJSC "Bank Alliance"***Zhernov M.***Head of branch in PJSC "Bank Alliance"*

The article is dedicated to research of the state budget income structure through the development of non-bank financial intermediaries and foreign economic activity, including promotion and expansion of the market share, business relations in the field of import and export operations and financial instruments of non-bank institutions. The fiscal component in filling the state budget is not a key, since it is directly proportional to the increase in profits earned by them.

The development of alternative sale channels for non-banking intermediaries should increase the volume of transactions and budget income from other side. Among the most effective systemic programs of financial intermediaries supports are: international trade development and credit policy adjustment, which are able to increase GDP and the whole economy improving industrial and international cooperation as well.

The comparative characteristic with the designation of the potential income structure of the state budget from the growth of foreign economic operations in the banking system and the structural volume of the financial system was carried out. The matrix of the resulting revenues to the state budget was disposed, including the dependence between incomes structure and measures of the foreign economic and intermediary activities development on the domestic market.

Keywords: state budget, foreign economic activity, financial receipts, non-bank financial intermediation, development, fiscal and customs components of budget filling.

Актуальність проблеми пошуку додаткових шляхів наповнення державного бюджету наразі є нагальним стратегічним завданням на рівні держави та впливає на соціально-економічний стан фінансової системи, зокрема по обслуговуванню державного боргу, рівень якого сягнув 79% валового внутрішнього продукту станом на 01.01.2017р. Економічний ефект від виваженої державної політики по наповненню бюджету, з одного боку має збалансувати програму обслуговування державного боргу та з іншого боку дозволить залучити додаткові джерела надходжень та розвиток підприємництва, бізнесу та фінансового сектору в особі представників НФП та зовнішньоекономічної активності на МВРУ.

Похідним результатом від заходів з реінжиніринг вітчизняного ринку фінансових послуг є також збільшення обсягів додаткових проектів з виконаних та вироблених всередині країни товарів, робіт та послуг, кошти на які будуть надані представниками НФП, а пожвавлення зовнішньоекономічної діяльності пожвавить оборотність капіталу, інвестиції та стабілізуватиме національну валюту, що позитивно відобразиться на загальній економічній активності у державі та принесе додаткові фіскальні та митні надходження.

Аналіз останніх наукових досліджень. Особливості макроекономічного середовища формування шляхів наповнення державного бюджету, в якому розвивається державний борг, а також проблеми управління державним боргом у перехідний період досліджувалася у працях Г. Башнянина, Т. Вахненко, О. Заруби, Л. Дідківська, В. Козюк. З. Луцишин. Проблему управління державним боргом розглядали А. Вавілов, Г. Кучер, Т. Бондарчук, Г. Трофімов, Т. Бондарук, О. Барановський.

Проте на сьогоднішній день, не достатньо розглянуті опосередковані шляхи наповнення бюджету за рахунок стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності бізнес середовища у прив'язці до активізації на ринку небанківських фінансових посередників, як кредиторів, які потенціально можуть підвищити економічну активність на ринку фінансових послуг.

Мета роботи: пошук додаткових шляхів фінансових надходжень до державного бюджету за рахунок активізації зовнішньоекономічної діяльності та небанківського фінансового посередництва на внутрішньому ринку України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічний розвиток країни напряду залежить від надходжень до державного бюджету, тому диверсифікація шляхів його наповнення є пріоритетним завданням стратегії розвитку країни та заходів із боргової безпеки.

При переліміті критичних точок показників боргового навантаження відбуваються незворотні економічні процеси в країні що може призвести до виникнення дефолту. Тому перед бюджетною системою постає завдання щодо моніторингу та контролю поповнення надходжень у тому числі за рахунок альтернативних та міжнародних каналів розвитку економічної активності для запобігання виникнення кризових ситуацій.

Ступінь наповнення державного бюджету та внутрішній потенціал суб'єктів підприємництва по його наповненню, вказує на сукупну пропозицію, зовнішньоекономічну рівновагу повною мірою визначається структурою запланованих державних доходів та видатків.

На думку Т.Бондарчук що під оптимальним управлінням державним бюджетом слід розуміти сукупність державних заходів, що пов'язані з випуском та погашенням державних боргових зобов'язань, визначенням ставок процентів та виплатою доходу по державних цінних паперах,

встановлення ліміту боргу, підтриманням курсу державних зобов'язань, визначенням умов випуску нових державних цінних паперів [2].

За результатами досліджень Кучер Г.В. використання державних гарантій для фінансування конкретних програм економічного розвитку доцільно здійснювати через систему інвестиційного ринку. Державні органи при цьому можуть виступати засновником інвестиційних фондів, статутні фонди яких можуть формуватися за рахунок надходження коштів від приватизації державного майна, емісії інвестиційних паперів тощо [4].

Представимо типові джерела, склад та структуру доходів державного бюджету України за 2016 рік у таблиці 1.

Таблиця 1 - Структура доходів і джерела державного бюджету України.

Джерела формування бюджету	Структура доходів, %
Податкові надходження у т.ч.:	54,5
- Внутрішні податки на товари і послуги	48,2
- Податки на міжнародну торгівлю та ЗЕД	3,7
Неподаткові надходження у т.ч.:	14,9
- Доходи від власності та підприємництва	7,0
- Штрафи, адмін. збори та інш.	7,9
Доходи від операцій з капіталом у т.ч.:	5,4
- Надходження від операцій з капіталом	0,1
- Надходження від продажу держ. запасів	5,3
Офіційні трансферти у т.ч.:	2,9
- Від органів місцевої влади	2,8
- Від міжнародних організацій	0,1
Державні цільові фонди у т.ч.:	22,3
- Збори до спецфондів по ЧАЕС та АТО	12,3
- Збори на обов'язкове соціальне страхування	3,0
- Збір до фонду державних інновацій	4,4
- Збір до фонду розвитку ПЕКУ	1,2
- Збір до фонду захисту інвалідів	0,2
- Збір на ремонт доріг загального використання	1,2
Всього доходи державного бюджету	100

Складено авторами на основі [10]

Однак лише самої розробка загальнотеоретичних положень, в яких обґрунтовується необхідність та закономірність розвитку державного бюджету класичним способом на етапі здійснення ринкових реформ не достатньо дієвою в сучасних умовах ринку фінансових послуг [9].

Виходячи зі структури доходів та джерел формування державного бюджету виділимо напрями які потенційно можуть бути наповненні за рахунок фінансових посередників та зовнішньоекономічної діяльності:

- податки на міжнародну торгівлю та ЗЕД будуть зростати, коли вимоги по даному напрямку буде спрощено а міжнародні відносини формалізовано відповідно до норм та стандартів ЄС;

- надходження від операцій з капіталом та підлягають збільшенню за рахунок удосконалення нормативів виведення капіталу реального сектору економіки та виокремлення операцій, які мають признаки фіктивності;

- збільшення доходів від підприємництва можливе у разі поживавленням фінансування малого та середнього бізнесу через НФП;

- збільшення надходжень через фонд державних інновацій можливе при поліпшеному інвестиційному клімату в середині країни, сприянню міжнародної кооперації та програм підтримки технологій та бізнесу [1,6].

Розглянемо програми та шляхи наповнення державного бюджету за рахунок розвитку діяльності небанківських фінансових посередників та зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Для візуального сприйняття інформації побудуємо схематичну матрицю опосередкованих напрямів наповнення державного бюджету та дамо їм характеристику у відповідності до складових у таблиці 2.

Таким чином, найбільша композиція опосередкованих напрямів наповнення державного бюджету у контексті розвитку НФП та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності для бізнесу, знаходиться у фінансові та ринковій складових, що відображають саме активізацію бізнес процесів серед суб'єктів господарювання. Якщо державні органи розпочнуть сприянню та розширенню частки ринку НФП, останні по колу забезпечать активізацію ділових відносин у сфері імпорتنих та експортних операцій, а кредитні інструменти поживавлять фінансовий стан установ.

Ступінь впливу державної заборгованості на внутрішній попит і сукупну пропозицію послуг на ринку НФП та зовнішньоекономічну рівновагу повною мірою визначається структурою державних доходів та видатків.

Державні позики – це кредитні відносини між державою та фізичними і юридичними особами, в результаті яких держава одержує обумовлену суму грошових коштів на визначений термін за встановлену плату, вони є розповсюдженою формою мобілізації фінансових ресурсів

проте на сьогодні з боку регулятора присутні ірраціональні принципи розміщення ресурсів, оскільки останні могли б бути використані ефективніше саме у секторі бізнесу у взаємодії в НФП та реалізації програм по ЗЕД [2,5].

Таблиця 2 - Матриця опосередкованих напрямів наповнення бюджету

Опосередковані напрями наповнення	Складові методики розвитку надходжень до державного бюджету країни					
	Фіскальна	Митна	Регуляторна	Інвестиційна	Ринкова	Фінансова
Послаблення нагляду за НФП			+		+	+
Стимулювання ЗЕД діяльності		+				+
Спрощення вимог валютного контролю		+	+			+
Рефінансування та підтримка НФП			+			+
Податкові канікули для НФП	+			+		+
залучення міжнародного бізнесу				+	+	
Стандартизація діяльності					+	+
Понадпланове зростання ВВП	+	+			+	+
Розвиток НФП та ЗЕД технологій				+	+	

[авторська розробка]

На думку Стоянова Г.С. найбільш ефективні представники НФП організовані на північноамериканському ринку, перевагами яких, можна відзначити: доступність та державні гарантії ресурсів, дешевизну позик; відпрацьована швидкість та простота прийняття рішень; можливість онлайн заявок та зарахування коштів без ідентифікації; авторитет серед клієнтів, їх впевненість у забезпеченні стабільності системи фінансового посередництва; прозорість та загальнонаціональне висвітлення діяльності; врахування інтересів та пропозицій міноритарних акціонерів щодо розвитку установ. Тому розглядаючи сучасні локальні проблеми НФП, доцільно звертати увагу на заснування системообразуючих установ фінансового

посередництва, які можуть об'єднати між собою нестабільні та неплатоспроможні установи у єдиний розвиваючийся механізм, який у свою чергу збільшить бюджетні надходження та капіталізацію вітчизняної економіки [8].

Розглянемо наслідки для учасників усього процесу формування додаткових надходжень до державного бюджету у таблиці 3, куди включимо очікуваний потенціал понадпланових надходжень як вимірний економічний ефект.

Таблиця 3 - Наслідки та потенціал розширення надходжень до державного бюджету

	Наслідки для бізнесу, НФП, банків та державного бюджету			
Держ-бюджет	Спрощення вимог валютного контролю пришвидшить час валютних операцій і залучаючи більше валюти в економіку, збільшить обсяги митних платежів	Зміни у документарному супроводі дасть доступ до нових ринків збуту; збалансування статей доходів пов'язані з ЗЕД та НФП	Загальний інвестиційний клімат в економіці підвищить ВВП та збільшить податкові надходження, загальну кількість	Зменшення вартості кредитних коштів збільшить обігові кошти бізнесу і обсяг сплачених податків
Бізнес (до 10 % від активізації ЗЕД)	Швидша обортовість товарів при ЗЕД; спрощення системи оподаткування	Зменшення бухгалтерського навантаження	Вихід на нові ринки завдяки розвитку ЗЕД по напрямкам виробництва	Спрощення доступу до ресурсів та впорядкування сплати податків
НФП (до 10 % від розвитку сфери НФП)	Поява альтернативних банкам кредитних продуктів	Підтримка діяльності шляхом консолідації посередників рефінансування та	Приєднання до міжнародних груп НФП та кооперативів	Отримання надприбутків
Банки	Зниження собівартості ресурсів та покращення якості активів	Докапіталізація установ за рахунок збільшення прибутків	Підвищення обсягів фінансування реального сектору економіки	Отримання надприбутків
Складова надходжень до бюджету	Фіскальна та митна	Регуляторна	Інвестиційна та ринкова	Фінансова

Складено авторами на основі [3, 8]

Таким чином у статті систематизовано основні напрями та виявлено закономірності розвитку державного бюджету України в процесі перетворень на ринку НФП та операцій по зовнішньоекономічній діяльності, що мають загальний потенціал збільшення статей надходження бюджету до рівня 20 % з поточних [6].

Підтримка НФП є необхідним та першочерговим завданням з боку держави, оскільки зростання відсоткових ставок призводить до зменшення інвестицій у приватному секторі і частково - до скорочення споживчих витрат, що призводить до падіння рівня бюджетних надходжень. У підсумку у населення відбувається падіння купівельної спроможності. Отже, програми державної підтримки НФП значно посилять ефективність надходжень до фіскальної політики [1].

Другим етапом має стати розвиток зовнішньоекономічної діяльності у бізнес-суспільстві, а саме необхідність застосування інституціональних важелів у якості створення бюджету розвитку. Міжнародних фондів сприяння розвитку підприємництва, торгівлі та відповідна цьому функціональна диференціація боргових інструментів.

Висновки. Пошук додаткових шляхів фінансових надходжень до державного бюджету за рахунок активізації зовнішньоекономічної діяльності та небанківського фінансового посередництва на внутрішньому ринку України показав потенціал збільшення надходжень до рівня 20%.

Проведено аналіз джерел надходження та потенційних шляхів наповнення державного бюджету, зокрема виділено пріоритети по її розвитку діяльності небанківських фінансових посередників та зовнішньоекономічної діяльності бізнесу, а саме сприяння розширенню частки ринку, ділових відносин у сфері імпорتنих та експортних операцій та фінансових інструментів установ.

Складена матриця надходжень до державного бюджету в залежності від складових шляхів наповнення при застосуваннях заходів з активізації зовнішньоекономічної та посередницької діяльності НФП.

Проведено порівняльну характеристику з позначенням потенціального наповнення державного бюджету від приросту зовнішньоекономічних операцій у банківській системі та структурних обсягів фінансової системи.

Визначено, що розвиток альтернативних каналів продажу для НФП опосередковано впливає на обсяги операцій на ринку що позитивно індексується до бюджетних надходжень, проте найбільш дієвими лишаються системні програми підтримки НФП щодо кредитування та

рефінансування, які дають змогу збільшувати валовий внутрішній продукт, стимулюючи промисловість та зовнішньоекономічну діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василюшин Р. Вплив боргової кризи на бюджетну політику України // Вісник УАДУ. – 2000. - №2. С.79-83.
2. Бондарук Т.Г. Динаміка формування зовнішньої заборгованості України // Збірник наукових праць НДЕІ. - 2000. – Вип.11. - С.182-186.
3. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державн регулювання економіки: Навч. Посіб. – К.: Знання-Прес, 2010. – 209 с.
4. Жовтанецький О. М., Чуба Н. В. Термінологічні та методологічні проблеми у дослідженні фіскальних інструментів макроекономічного регулювання // Формування ринкової економіки в Україні: Наук. зб. – Львів: Інтереко, 2001. – Вип. 8.– С.176 – 181.
5. Козюк В. В. Закономірності розвитку грошового сектора трансформаційної економіки під впливом державних запозичень // Особливості економічної політики постсоціалістичних країн в умовах глобалізації світової економіки: Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції. — К.: Київський ун-т імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 1999. — Модуль II (Ч.1).С.41-46.
6. Осадчук А. І. Обґрунтування стратегії забезпечення міжнародної конкурентоспроможності в сфері експортної діяльності підприємства / А. І. Осадчук // Управління розвитком. — 2015. — С. 101–106.
7. Панасюк Б.Я. Впровадження методів прогнозування і планування в умовах ринкової економіки. – К.: Глобус, 1995. -192 с.
8. Петренко К. В. Регулювання банківської системи України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Серія “Економіка”. Вип.47 – 2011. - С.54-56.
9. Стоянов Г. С. Порівняльний аналіз кредитних спілок Північної Америки та України / Г. С. Стоянов, О. К. Єлісеєва // Бізнес Інформ. – 2013. – № 7 (426). – С. 36–42.
10. Сущенко О. А. Формування підходу до кластерного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств в умовах глобальної конкуренції / О.А. Сущенко // Бізнес-інформ. — 2015.— С. 91-96.
11. Чуба Н. Теоретичні засади та ретроспективний огляд державного боргу в перехідній економіці України // Вісник Львів. ун-ту. Сер. екон.– 2014.– Вип. 32. – С. 519 – 522.